

A NEVELÉSTUDOMÁNYI TANSZÉK KUTATÁSAINAK ÖSSZEHASONLÍTÓ KRONOLÓGIÁJA*

KISNÉ BERNHARDT RENÁTA, PHD

Eszterházy Károly Egyetem Jászberényi Campus
Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet, Gyermeknevelési Tanszék

Absztrakt: E tanulmány a jászberényi pedagógusképzésben aktívan részt vevő, a pedagógia és pszichológia tudományának művelését felvállaló – egykori Neveléstudományi Tanszék, jelenleg – Gyermeknevelési Tanszék munkájára, az ott folyó szakmai életre és tudományos eredményekre fókuszál. A Tanítóképző Intézet 1959-ben történő felsőfokúvá válásától kezdődő pedagógiai kutatások témája és fókusza átformálódott, a vizsgálati módszerek, a lehetőségek, továbbá a kutatómódszertani tudatosság fejlődött, de a problémaérzékenység, a tudományos és empirikus kutatások prioritása hasonló értéket képvisel ma is, az Eszterházy Károly Egyetem Jászberényi Campusán. A kronológiai áttekintés az intézményi változásra, a tanszék oktatóinak munkásságára és kutatásaira, az innovatív elméleti és empirikus gyakorlatok jelentőségére vonatkozó adatokra utal elsősorban, arra törekedve, hogy globális képet tudjon nyújtani azokról a magas színvonalú szellemi értékekről, melyek a tanszék életét jellemezték az elmúlt évtizedek alatt. A pedagógia tudományát érintő számos eredmény arról tanúskodik, hogy a tanszék munkásságát mindvégig erőteljesen jellemezte a szakmaiság és tudományosság, az elméleti és gyakorlati koherencia, továbbá a holisztikus szemlélet, a problémaérzékenység a különböző nevelési-oktatási kérdések körében, valamint az innovativitás a kutatómetodika területén.

Kulcsszavak: Jászberény, pedagógusképzés, pedagógia és pszichológia

Bevezetés

A XVIII. századtól megjelenő hazai intézményes tanítóképzés fejlődési tendenciáit tekintve a a képzés felsőfokúvá válásáig kétféle tendencia mutatható ki, mely szerint 1775–1867-ig a királyi rendeletekkel szabályozták a tanítóképzést, majd 1868–1958-ig a törvényekkel

* A cikk az EFOP-3.6.1-16-2016-00001 számú, „Kutatói kapacitások és szolgáltatások komplex fejlesztése az Eszterházy Károly Egyetemen” című pályázat keretében készült.

szabályozott tanítóképzés időszaka volt jelen (Németh, 1990). A Jászberényi Tanítóképző Intézet 1959-ben indította felsőfokú tanítóképzését a korábbi „pedagógiai gimnázium” újjászervezéseként, melynek oka elsősorban a középfokú képzőintézmények megszűntetése volt az 1958. évi 26. törvényerejű rendelet által (Molnár, 2007). A tanítóképzés felsőfokúvá válásának érdekessége az a tény, hogy 1954. augusztus 5-én a kollégiumi értekezlet vendége volt Kopácsi Béla jászberényi igazgató, aki kifejtette véleményét, miszerint az akkori lehetőségek mellett a korszerű tanítóképzést nem lehet megvalósítani. *„Kopácsi Béla véleménye arra utalt, hogy a tanítóképzésben középfokon tantervileg nem lehet megoldani a színvonalas általános-, és szakműveltségi képzést”* – írja Molnár (2004, 70. o.) doktori disszertációjában. Jászberényben a szakmai képzés színvonala már 1959 előtt is biztosított volt, a tantestületben a „tanítóképző intézeti tanárok száma 70%” volt (Molnár, 2007, 127. o.). Mindemellett a felsőfokúvá válás intézményi szintű változása számos szervezési, módszertani fejlődést is magával hozott, melyek egyikeként a szakcsoportok tanszékekké alakultak, és ezáltal 1975 szeptemberében létrejött a főiskola Neveléstudományi Tanszéke. 2013-ban a Természettudományi és Testnevelési Tanszék integrálódott, ekkor már a Szent István Egyetem Alkalmazott Bölcsészeti és Pedagógiai Karán. 2016-ban az intézmény az újonnan létrejövő Eszterházy Károly Egyetem campusává vált, és a Neveléstudományi Tanszék napjainkban a Gyermeknevelési Tanszék nevet viseli. Az 1960-70-es években reprezentatív eredményeket mutató vizsgálatokkal járultak hozzá az olvasástanítás metodikáját, az olvasás-és íráskészség fejlesztését (Gleduráné, 1975; Gledura, 1976), az erkölcsi nevelést (Fábiánné, 1975, 1977), a közösségformálást és csoportmunkát (Fábián, 1975, 1977) érintő kérdések megvilágításához. Az 1980-as évekig „szellemi műhelyként” voltak jelen a tanszék oktatói a hazai tanítóképzésben, és vettek részt – többek között – az akkori taneszközkészítésben és -fejlesztésben is (Fábián és Fábiánné, 1978, 1979). Az ezredforduló utáni oktatáspolitikai változások, a tanszék létszámának csökkenése ellenére sem szűntek meg a kutatások, elsősorban neveléstörténeti (Molnár, 2004), didaktikai (Barkó, 1998) és metodológiai (Bernhardt, 2017) témákban születtek publikációk.

A Neveléstudományi Tanszék rövid története

Donáth (2008, 3. o.) tanulmányában részletesen bemutatja a *„középfokú tanító(nő)képzők nevelőképző főiskolákkal való felváltására irányuló törekvés motívumait, fiaszkóját, majd a négyéves tanítóképzés megújításával, felülvizsgálatával kapcsolatban történtek rekonstrukcióját.*” Mivel az 1940-es és 1950-es években nem volt elmondható, hogy az oktatáspolitikai irányítói bevonták az érintetteket a tervezett változtatások előkészítésébe, így a köztudat kevésbé volt jól informált a várható és szervezett változásokról. Az 1950-es

évek közepén megszületett az az előterjesztés, amely szerint az óvónőktől és tanítóktól nevelőmunkájuk és a társadalmi életben – különösen falun – betöltött fontos politikai szerepük magas fokú általános és szakműveltséget, ideológiai képzettséget és politikai fejlettséget követel (Donáth, 2008). Ennek eredményeként a Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1958. évi 26. sz. törvényerejű rendelete (szept. 6.) (Magyar Közlöny, 1958, 592–593. o.) a tanító- és óvónőképzésről kimondta a felsőfokú tanítóképző intézetek létesítését, ezzel együtt a középfokú képzők megszüntetését. Jászberényben az új szervezésű felsőfokú tanítóképzés ünnepélyes megnyitója 1959. szeptember 8-án zajlott (Kopácsy–Fábiánné–Nagy, é. n.). Molnár (2004) doktori disszertációjában olvasható, hogy az 1970-es években elindult felsőoktatási expanzió következtében egyre több önálló főiskola alakult, és bár a tanítóképző intézetek főiskolává válására kevésbé fókuszált az oktatáspolitikai, a számos terv és szándék végeredményeként az Elnöki Tanács 1974. évi 13. számú törvényerejű rendelete kimondta, hogy a bajai, a győri, a jászberényi és a sárospataki intézetet fokozatosan kell átalakítani tanítóképző főiskolává 1975. szeptember 1-től. A tanítóképzés felsőfokú képzési szintre emelésével együtt járt az egyes szakcsoportok tanszékké alakulása is, melyre Jászberényben 1975 szeptemberében került sor (Molnár, 2007). A Neveléstudományi Tanszék vezetője dr. Gledura Lajos docens lett, tanszéki tagok: András Györgyné adjunktus, dr. Fábiánné dr. Kocsis Lenke docens, dr. Fábián Zoltán tanár, kandidátus, Kopácsy Béla tanár, Nagy János adjunktus, dr. Pápai Júlia adjunktus, Tóth László adjunktus. A névváltozás (pedagógiai szakcsoport után Neveléstudományi Tanszék) a tartalmi munka gazdagodását is jelentette, és többek között a pedagógiai szakkollégium keretében oktatták az érdeklődő hallgatókat. Ebben az időben a tanszék tagjai 22 tantárgyat oktattak (például bentlakásos nevelés, a napköziotthonok feladatainak ellátása, vezetéselmélet, bevezetés a pedagógiai kutatómunkába). Jó kapcsolatot ápoltak az ország több egyetemével, a hallgatók aktívan segítettek a város gyermek- és ifjúságvédelmi munkáját (Kopácsy, 1980). A gazdag partneri kapcsolatok, TDK-eredmények, a változatos tartalmú kurzuskínálat a későbbi években is jellemző maradt dr. Fábiánné dr. Kocsis Lenke, dr. Barkó Endre, majd dr. Molnár Marietta tanszékvezetősége alatt is. 2000-ben a Szent István Egyetembe integrálódott a Jászberényi Tanítóképző Főiskola, majd ezután Alkalmazott Bölcsészeti és Pedagógiai Kar néven működött. 2013-ban a Természettudományi és Testnevelési Tanszék beolvadt a Neveléstudományi Tanszékbe, így más tudományterületek oktatói is tanszéki tagokká váltak, a sporttudományt és matematikát érintő kurzusok a tanszék hatáskörébe kerültek. 2016 óta az Eszterházy Károly Egyetem megalakulásával a jászberényi pedagógusképzést végző intézmény az egyetem Jászberényi Campusaként működik tovább a Pedagógiai Kar védőernyője alatt. Az egyetemi struktúrára tekintettel a Neveléstudományi Tanszéknek nevet kellett változtatnia, a tanszék oktatói dr. Molnár Marietta javaslatára

a Gyermeknevelési Tanszék elnevezés mellett döntöttek. Ezzel párhuzamosan két intézet jött létre Jászberényben, profilját tekintve a Gyermeknevelési Tanszék a Nevelés- és Művelődéstudományi Intézethez csatlakozott, melynek intézetigazgatója dr. Varró Bernadett. Molnár Marietta a Gyermeknevelési Tanszék bemutatkozó profiljában¹ így vélekedik: *„A tanszék sajátos integráló szerepet tölt be a Campuson folyó szakképzésekben. Az alapozó szakaszban megteremtett pedagógiai és pszichológiai tájékozottság és kulturáltság szintézisalkotó a szakok között. A Campus minden hallgatójával kapcsolatba kerülünk a képzés során, illetve minden tanszékkal munkakapcsolatban állunk a tantárgypedagógiák és a gyakorlati képzés területén.”*

A tanszéki kutatások főbb területei

A Gyermeknevelési – jogelődje: a Neveléstudományi – Tanszék oktatói számos pedagógiai és pszichológiai kutatást végeztek az 1960-as évektől kezdve szakcsoportok keretében. Molnár (2004) doktori disszertációjában részletesen elemzi a szakcsoportok életében zajló tevékenységeket, kutatási tematikákat az V.5. fejezetben (Molnár, 2004). Az öt szakcsoport (pedagógiai, marxizmus-leninizmus, nyelvi és irodalmi szakcsoport, természettudományi szakcsoport, ének-zenei szakcsoport) tekintetében a pedagógiai szakcsoport rendelkezett a legnagyobb létszámmal, vezetője: Tóth Gyula, tagjai: Csíki Jolán, Fábián Zoltán, Fejér Mária, Rákányi Gyözőné, Szénási Béla, Vuics István. A szakcsoport elsősorban a gyakorlati képzés tapasztalatainak összegzésére fókuszált, de az erkölcsi meggyőződés kialakítása, a programozott oktatás kérdéseit is kutatták. Érdekesség a tematizált szakcsoportokba tagozódás során, hogy a rajz és testnevelés tanárainak közössége elsősorban a *„metodikai alcsoport keretén belül érvényesíthette szakmai elgondolásait”* (Kopácsy, 1965, 41. o.). Az 1970-es években már országos hírnévnek örvendett a jászberényi tudományos munka, köszönhető ez annak is, hogy Fábián Zoltán, az intézet igazgatóhelyettese az 1970-ben életbe lépett új tanterv előkészítő bizottságának elnöke volt, Kopácsy Béla pedig a Tanítóképző Intézetek Szervezeti és Működési Szabályzata, valamint a Tanulmányi és Vizsgaszabályzat kidolgozásában működött közre (Molnár, 2007). Az 1980-as években dr. Fábián Zoltán, dr. Fábiánné dr. Kocsis Lenke és dr. Gledura Lajos munkásságával azonosítható a legtermékenyebb kutatási időszak, ebben az időszakban metodikai kutatócsoport is működött dr. Fábián Zoltán vezetésével. A tanszékek közti szakmai együttműködés egyik legkiemelkedőbb eredménye lett az anyanyelvi nevelés tantárgypedagógiai jegyzete (Nagy, 1993), melyet Nagy Józseffel

¹ <https://muvelodestudomany.uni-eszterhazy.hu/hu/muvtud/szervezet/gyermeknevelési-tanszek-116>

közösen készítettek. Hasonlóképpen országos jelentőségűek a kézikönyvek (*Osztályfőnöki kézikönyv az általános iskola 1-4. osztályai számára*, Fábián–Fábiánné, 1978), valamint a taneszközök, elsősorban az olvasókönyvek, melyekből generációk tanultak meg olvasni (*Olvasási feladatlapok az általános iskola második osztálya számára*, Fábián–Fábiánné, 1979). Továbbá megjelent az *Olvasókönyv az általános iskola második osztálya számára* (Fábián, 1979); *Olvasási munkafüzet az ált. isk. összevont 1-4. osztályú tanulócsoporthainak második osztálya számára* (Fábián és Fábiánné, 1972). Az egyik legnagyobb volumenű kutatás dr. Fábián Zoltán kandidátusi értekezésében (1975) került publikálásra. A 10 éven át folyó vizsgálatban az alsó tagozatban alkalmazható csoportmunkák kérdéseivel, valamint az irányítás problémáival foglalkozott. A helyzetfeltáró és kipróbálásjellegű vizsgálatban 2000 1-4. osztályos tanuló és 1000 pedagógus vett részt, és megfigyelés, órajegyzőkönyvek, továbbá laboratóriumi kísérlet módszerével történt a kutatás. Újszerű és a kor tudományos eredményeit egyértelműen meghatározó eredmény volt az a megállapítása, miszerint az optimális személyiségfejlődést elégedetlenül szolgálja az akkori tanítási módszerek alkalmazása. A frontális munkaforma dominanciáját megkérdőjelezi, és bebizonyítja a csoportmunka hatékonyságát az élvezetes, örömteli tanulás alapjaként. Meghatározza a rétegmunka és csoportmunka jellemzőit, továbbá javasolja a rugalmas, következetes és tanulói tevékenységre épülő optimális stratégiát (Fábián, 1975).

Természetesen a későbbi évtizedekben is született nagyszámú kutatás, az oktatók disszertációi és tudományos publikációi nemcsak folyamatos fejlődést, de innovatív lehetőségeket is mutattak a pedagógia tudományterületén. Az 1. számú táblázat tematikusan ismerteti és foglalja össze a tanszéken végzett tudományos munkákat.

A tanszéken a pedagógiai kutatások mellett társtudományi kutatások is zajlottak (2. számú táblázat), elsősorban a pszichológia, természettudomány és sporttudomány területén. A pszichológiai kutatások integrált módon erősítették a pedagógiai vizsgálatokat és viszont. A természet- és sporttudomány empirikus eredményei a tanszékek egyesítését követően jelentek meg tanszéki keretek között 2003 után.

1. táblázat A Neveléstudományi Tanszék kutatásai tematizált szempontból

Altudomány- terület	Publikáció témája	Szerző, évszám
Módszertan	Íráskészség fejlesztése Olvasási készség fejlesztése Olvasástanítás – tanulói önállóság Beszéd és olvasás együttes fejlesztése Az olvasásgyakorlási módok Anyanyelvi tantárgypedagógia Társasjáték a (nyelvtani) gyakorlóórákon Tanulás-játékosság Környezetismeret tanítása Együttműködésen alapuló módszerek	Gledura, 1962; Gleduráné, 1963 Gledura, 1968; Gleduráné, 1976 Fábiánné, 1967, 1970 Fábián, 1977 Fábián, 1967 Nagy–Fábián 1967 Fábiánné, 1964 Fábián, 1964 Nyíriné, 1981 Bernhardt, 2017
Nevelélmélet és -gyakorlat	Közösségformálás Korszerű nevelési módszerek Erkölcsei nevelés Érzelmi nevelés Egészségnevelés Pedagógus személyisége, pedagóguskompetencia	Fábián, 1981; Fábiánné, 1975 Fábián, 1982 Fábiánné, 1977 Fábiánné, 1977, 1981 Nyíriné, 1993 Oroszné, 2010; Bernhardt, 2016
Családi nevelés	Családlátogatás Iskolai és családi nevelés Gyermek helye a családban	Fábián, 1963 Gledura, 1963; Gleduráné, 1965 Gledura, 1964, 1965
Neveléstörténet	A jászberényi tanítóképző története Tantervmélet, tantervfejlesztés Oktatástörténet, oktatásügy	Molnár, 2005, 2008, 2012 Molnár, 2003, 2014 Molnár, 2017
Didaktika	Csoportmunka, együttes tevékenységformák Ellenőrzés, értékelés Kommunikatív didaktika	Fábián, 1964, 1965; Raáztz– Fábiánné, 2015 Gledura, 1973, 1984; Gleduráné, 1975 Barkó, 1998
Kutatómódszertan	Pszichológiaórák kísérletei Pedagógia kutatások problémái	Fábián, 1960 Fábián, 1983
Gerontológia	Időskori tanulás	Szabados, 1985
Felsőoktatás	Gyakorlati képzés Pedagógusképzés Pályapedagógia Bolognai folyamat Hallgatói nézetek: testméret, testkép Tanulás, IKT-fogalomhasználat Professzionális tanári kommunikáció	Fábián, 1976; Gledura, 1979, 1982; Bernhardt, 2012 Fábián, 1981, 1989; Bernhardt, 2008 Barkó, 2007 Barkó, 2010 Pápai, 2010 Bernhardt, 2016; Molnár, 2011

(saját forrás a Jászberényi Tanítóképző Főiskola dolgozóinak publikációi alapján, 1984)

2. táblázat A Neveléstudományi Tanszék társtudományi kutatásai tematizált szempontból

Tudományterület	Publikáció témája	Szerző, évszám
Pszichológia	Értelmi fejlesztés Személyiségformáló hatás Családi kapcsolatok rajzvizsgálata	Fábián, 1966 Fábián, 1977 Oroszné, 2010
Természettudomány	Hallgatók testi fejlődésének vizsgálata Légszennyezettség vizsgálata	Pápai Júlia, 1978 Szűcs, 2011
Sporttudomány	Tanító szakos hallgatók vizsgálata	Sebőkne, 2003

(saját forrás a Jászberényi Tanítóképző Főiskola dolgozóinak publikációi alapján, 1984)

Összességében elmondható, hogy a tanszéki kutatásokra szinte valamennyi kutatásmetodológiai jellemző érvényes, melyet az 1. számú ábra szemléltet:

1. ábra A Neveléstudományi Tanszék kutatásainak kutatásmetodológiai jellemzői

Visszatekintve a korábbi Jászberényi Tanítóképző Főiskola és a Szent István Egyetem Alkalmazott Bölcsészeti és Pedagógia Karának Neveléstudományi Tanszékén folyó munkásságra, az alábbi aspektusok valamennyi érában és oktatói szemléletben megjelentek:

- az elméleti és gyakorlati koherencia szemlélete – „gyakorlatorientált elmélet és elméletorientált gyakorlat” (dr. Fábiánné dr. Kocsis Lenke gondolata nyomán);
- szakmaiság, tudományosság;
- problémaérzékenység a kutatási témákban;
- innovativitás a kutatásmethodika területén.

Az előző gondolatok jegyében az Eszterházy Károly Egyetem Gyermeknevelési Tanszékén kiemelten fontos méltó módon követni a nagy elődök útját, az alábbi értékek és irányvonalak rajzolódhatnak ki:

- a korszerű pedagógiai elmélet és gyakorlat holisztikus szemlélete;
- kutatási stratégiák, módszerek sokrétű alkalmazása (neveléstörténeti kutatások bővítése, kvalitatív módszerek alkalmazása);
- hallgatói kutatómunka erősítése (Önképzőkör, TDK);
- kutatási témák kiterjesztése a társtudományokra (pszichológia, sporttudomány, matematika);
- interdiszciplináris alapkutatások kidolgozása.

A jelenkor egyetemi intézményi működésének elvárásai alapján, továbbá az Eszterházy Károly Egyetem Pedagógiai Kara stratégiai céljának (K. Nagy, 2019) megfelelően: „*a hazai, illetve egyes részterületeken a nemzetközi színvonalnak megfelelő kutatási tevékenység megteremtése, különös tekintettel a kutatói aktivitás erősítésére, valamint a képzések nemzetközivé tétele*”², ezáltal a tanszék oktatóinak szakmaisága is ezt a törekvést erősíti.

Összegzés

E rövid áttekintés jól példázza, hogy az Eszterházy Károly Egyetem Jászberényi Campus, jogelődje a Jászberényi Főiskola Neveléstudományi Tanszékének munkálatai során létrejött változatos pedagógiai problémafelvetések és eredmények hozzájárultak és hozzájárulnak a tudományos élet minőségi mutatóihoz. Ugyanakkor a felsőoktatási intézményben tanuló diákok számára is jelentőséggel bír az a tény, hogy a képzést végző oktatók az elméleti ismereteiket folyamatosan bővítő, valamint gyakorlati és praktikus gondolkodással rendelkező szakemberek legyenek. A hallgatók a tanítóképzés pedagógiai műhelyeiben, a kötelező és választható tanulmányaik során a hivatás elsajátítása mellett azt is megtapasztalhatták és tapasztalhatják ma is, hogy a tudományos kutatások,

² <https://uni-eszterhazy.hu/hu/tktk/pk/dekani-koszonto-1178>

a szakmai tudatosságot és szakértelmet bizonyító kiadványok, publikációk és doktori disszertációk szerzői valóban kompetens, szívvel-lélekkel a tanítás és tanulás érdekében dolgozó oktatók a Jászberényi Campuson.

Felhasznált irodalom

- A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1958. évi 26. törvényerejű rendelete a tanító- és óvónőképzésről (1958). *Magyar közlöny*, 1958. 80. sz. (szept. 6.) 592–593.
- A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1974. évi 13. számú törvényerejű rendelete. *Magyar Közlöny*, 1974.
- Barkó Endre (1998): *A kommunikatív didaktika*. Dinasztia Kiadó, Budapest.
- Kisné Bernhardt Renáta: Innovatív pedagógiai módszerek és programok a gyakorlatban. In: Elekes Gyula (szerk.): *Elmélet a gyakorlatban: Nemzetközi Pedagógiai Konferencia*, Székelyudvarhely: Udvarhely Kultúrájáért Egyesület, 81–89.
- Donáth Péter (2008): *Oktatáspolitikai és tanítóképzési Magyarországon. 1945–1960*. Trezor Kiadó, Budapest.
- Fábián Zoltán (1975): *Közvetett irányítású együttes tevékenységformák az alsó tagozati tanítási órákon*. (Kandidátusi tézisek). Pedagógiai Szemle 1975. II. sz.
- Fábián Zoltán (1979): *Olvasókönyv az általános iskola második osztálya számára*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Fábián Zoltán (1977): A belső beszéd és az akarat nevelése. *A Tanító*. 1977. 9. sz. o. n.
- Fábián (1972): *Olvasási munkafüzet az ált. isk. összevont 1-4. osztályú tanulócsoportjainak második osztálya számára*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Fábián Zoltán és Fábiánné Kocsis Lenke (1978): *Osztályfőnöki kézikönyv az általános iskola 1-4. osztályai számára*. (Szerk.: Majzik Lászlóné). Tankönyvkiadó, Budapest.
- Fábián Zoltán és Fábiánné Kocsis Lenke (1979): *Olvasási feladatlapok az általános iskola második osztálya számára*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Fábiánné Kocsis Lenke (1977): *Az olvasástanítás lehetőségei a tanulók erkölcsi nevelésében. – Az anyanyelvi nevelés gazdagításáért*. (Szerk.: Nagy J. József). Pedagógus Továbbképző Intézet, Szolnok.
- Fábiánné Kocsis Lenke: *Alsó tagozatos tanulókörösségek sajátosságai; fejlesztésük lehetőségei. Bölcsészeti értekezés*. Budapest.
- Gledura Lajos (1976): Az ismeretek gyakorlati alkalmazása feladatlapos tevékenységgel. *A Tanító*, 1976. 1. sz. o. n.
- Gledura Lajosné (1975): Az alkotóképesség fejlesztése. *A Tanító*. 1975. 8. sz.

- Jászberényi Tanítóképző Főiskola Könyvtárának munkatársai (1984): *A Jászberényi Tanítóképző Főiskola dolgozóinak publikációi 1959–1984. Bibliográfia*. A Jászberényi Tanítóképző Főiskola kiadványa, Jászberény.
- K. Nagy Emese (2019): *Eszterházy Károly Egyetem Pedagógia Kar Dékáni köszöntő*. Eszterházy Károly Egyetem, Eger. (letöltés: 2020. február 14.). Letöltve 2018. október 28. <https://uni-eszterhazy.hu/hu/tktk/pk/dekani-koszonto-1178>
- Kopácsy Béla (1965): Szakcsoportjaink életéből. In: *A Jászberényi Tanítóképző Intézet Évkönyve 1959–1965*. Hűtőgépgyár nyomdája, Jászberény, o. n.
- Kopácsy Béla (1980): *A jászberényi tanítóképző főiskola évkönyve a felsőfokú tanítóképzés 20. évfordulójára (1972–1979)*. Hűtőgépgyár nyomdája, Jászberény.
- Kopácsy Béla, Fábián Zoltánné és Nagy József (évszám nélkül): *A jászberényi tanítóképző intézet évkönyve (1968–1971)*. Hűtőgépgyár nyomdája, Jászberény.
- Molnár Béla (2007): *A középfokú tanítóképzés története 1945-től felsőfokúvá válásáig*. ELTE Pedagógia és Pszichológia Kar Neveléstudományi Doktori Iskola, Budapest.
- Molnár (2004): Fejezetek a magyar tanítóképzés történetéből. ELTE Pedagógia és Pszichológia Kar Neveléstudományi Doktori Iskola. Budapest.
- Molnár Marietta (2019): *Eszterházy Károly Egyetem Nevelés -és Művelődéstudományi Intézet. Gyermeknevelési Tanszék*. Letöltve 2019. október 28. <https://muvelodestudomany.uni-eszterhazy.hu/hu/muvtud/szervezet/gyermeknevelési-tanszek-116>
- Nagy J. József (szerk.) (1993): *Anyanyelvi tantárgypedagógia*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest.
- Németh András (1990): *A magyar tanítóképzés története (1775–1975)*. Főiskolai Füzetek, Zsámbéki Tanítóképző Főiskola, Zsámbék.